

DIN VIAȚA COTIDIANĂ A ROMÂNIEI (eseu istoric)

DORU DUMITRESCU*

MAHALA MAHALAGIU MAHALAGISME

Cuvinte rămase în limbă, desemnând în esență similarul vulgarului, grosolanului, mizeriei, periferiei.

Oare așa să fie?

Mahalaua a constituit o lume plină de pitoresc, dar și de dramatism, cu accente de duiosie patriarhală dar și de neînchise răni dispărută și totuși atât de actuală.

Termen apărut odată cu pătrunderea masivă a influenței turcești, cuvântul “mahala”, de origine arabă sau turcă, însemnând “o parte de oraș” sau “cartier”, este ceva mai vechi, în Țările Române. O adeveresc documentele de la Alexandru Voievod (Coconul) din secolul al XVII-lea, apoi cele ale Agăi de la Brâncoveni, devenit domn sub numele de Matei Basarab, iar la sfârșit de secol XVII zapisele martirului Constantin Brâncoveanu.

Odată împământenită, mahalaua capătă și nume: fie după praznicul unei biserici (Sfântul Gheorghe, a mai veche din București), sau după numele unor slujbași ai acestor locașuri (popa Nan și alții ca el: Radu, Soare, Cosma); chiar după numele unor domni și domnițe (Mihai Vodă, Domnița Bălașa), sau a unor boieri (Brezoianu, Vergului), în fine după denumirea unor ocupații (Tabaci, Zlătari, Șelari, Cărămidari).

Mahalaua “această mică lume... plină de originalitate și de poezie ciudată”, cu casele ei pierdute în verdeață, cu praful verii și noroaiele toamnei, lipsită de străzi și confort, trezea amintiri tuturor celor ce poposeau pe la noi. Trecând prin Iași, călătorul francez Jean Vaillant nota la 1844: “Îmi plac mai mult Tătărașii, cu râpele și colibele lor, cu țigani și câini, decât străzile prăfuite sau hotelurile cu 30 de ferestre... Tătărași, dacă aș fi prinț acolo mi-aș ridica un palat”.

---

* Profesor gr. I la Liceul “Decebal”.

La mahala se clădea ca la sate. oricine cu veleități de arhitect, după posibilități și nevoi, își ridica o căsuță, folosind o tehnică ce devenise o cutumă. Aruncate "ca cu praștia", casele se ridicau în două, trei zile. La început, pe locul ales se băteau patru sau șase pari, care delimitau locuința. Pereții se ridicau după trei "tehnici": dintr-o armătură de șepci umplută cu pământ amestecat cu paie și piatră sfărâmată; din împletitură de nuiete bulgărită cu același amestec, sau prin folosirea chirpicilor. În golurile rămase se montau ușile și ferestrele, iar acoperișul înjghebat din carton sau stof finaliza "edificiul".

Majoritatea caselor arătau ca și cele țărănești, două odăițe despărțite de o sală și cu "pridvor în jurul primului cat, pentru a izola de căldură în timpul verii și de frig în timpul iernii". Casele mai arătoase, cu două, trei încăperi, "stil vagon", înșirate de-a lungul unui coridor cu geamlâc, erau semn de o mai mare chiverniseală. Pe măsură ce familia crește, casa se îmbogățește cu noi încăperi. Subsolvul mahalalei era slobod. Nu adăpostea într-nsul instalații de apă, gaz sau scurgere. Apa, era procurată de la cișmea sau de la puțuri, iar iluminatul îl asigurau aștrii sau lămpile de petrol. Situația a durat până la deceniul cinci al secolului XX. Cele mai frumoase anotimpuri în mahala erau primăvara și vara. De când se ițeau ghiociei și până la explozia tufănelor și crizantemelor, totul era inundat de verdeață. În grădinițele din fața caselor gospodariilor înfloreau, contopindu-se într-o frenezie cromatică și olfactivă, zorele, umblătoare pe garduri sau ziduri, grimatele ochiul bouului, gura leului și stânjeneii, parfumatele crăițe, mixandre și regina nopții, suavul liliac vopsit în alb sau violet, toate sub supravegherea bătrânilor salcâmi și a veselului corcoduș. Totul era "o parfumată adiere din grădina unui paradis pierdut".

La mahala, delimitarea socială era strictă. Singurul criteriu: situația materială. Cei avuți, funcționari, ajunși în mod excepțional șefi de birou, negustori, cârciumari, profesorii scăpătați, erau "ciocoi mahalalei". Cei săraci, meseriași, calfele, zilierii, în general oamenii "la stăpân", alcătuiau ceea ce cu dispreț ceilalți numeau "mitocăniea". Din prima categorie se recrutau notabilitățile mahalalei, ceilalți erau "figuranții vieții".

Lumea copilăriei nu cunoștea delimitări, aici era devălmășie. Deși diferit educați, se hârjoneau împreună pe maidane, jucând țurca, arșice și hoții și vardistii. Mai târziu și la ei intervenea bariera socială: fetele cu oarecare pretenții învățau un pic de franceză, pianul și bunele maniere, în timp ce băieții mergeau la școală, fie cât îi ducea capul, fie cât îi ducea punga. Sărântocii cu "primara", sau fără, erau trimiși la stăpân să învețe meserie, iar fetele se inițiau în "tainele" gospodăriei.

Mahalagii se îmbrăcau diferit. Cei avuți încercau să intre palid în moda timpului. Ceilalți purtau costumul mahalalei, care în amintirile unui "fost mahalagiu", era descris astfel: "Bărbații (purtau) ... ilic și pantaloni largi, sus cu crețuri încinși cu brâu de piele sau bete, pe cap o căciulă de oaie sau o pălărioară moale, așezată cam pe o ureche... Femeile, "lelițele", își strângeau

părul cu un tulpă subțire, tras pe frunte peste care se legau vara cu o basma și iarna cu o broboadă de lână”.

Duminica se îmbrăcau în hainele cele mai bune și frumoase, căci duminica era ziua drumului la biserică și apoi a “vizitei” la cârciumă. Cârciumarii făceau cele mai mari afaceri; cârciuma era “clubul” mahalalei și nu numai duminica.

Când luau banii, în rest consumând pe datorie, bărbații făceau câte o haltă la cârciumă. Adeseori femeile își așteptau “stăpânul” în zilele de leafă pentru a-i împiedica să cadă în ispită. Însă mirosurile îmbietoare și îndemnurile patronului erau mai covingătoare. Nevestele cu plozii după ele, așteptau cuminți un timp, apoi plecau, revenind într-un târziu pentru a-și ridica soții “afumați” și lefteri, care bodogănind le urmau cu nostalgia cârciumii în gând. Alt loc de întâlnire pentru bărbați era “bărbieria”, unde într-un tuns, un ras și o măsea scoasă, se făcea *avant tout*, politica după ureche sau se puneau la cale afaceri.

În familia mahalagiilor bărbatul avea puterea deplină, înzestrat cu prerogative totale, voința sa cerând ascultare fără crâcnire. De la repararea gardului, trimiterea copiilor la școală și până la alegerea ginerelui sau a nurorilor, hotărârea sa era lege. Orice “aere” erau pedepsite exemplar. Drepturile depline asupra familiei erau lăsate moștenire fiului mai mare, care asculta însă de voința văduvei. Roabe ale mahalalei, femeile, mai ales cele din “mitocănimă”, își împărțeau nevoile și suferințele între asprimea soțului și necazurile provocate de copii. Muncind 10-12 ore pe zi cu sprijinul celor mai mici dintre copii, într-o gospodărie în care treburile nu se mai terminau, acestea aveau un singur moment de tihnă și de plăcere, taifasul de seară pe lavița din fața porții.

Evenimentele mahalalei erau puține. Unele erau prilejuate de momentele esențiale ale vieții (botez, nuntă, înmormântare) și celelalte, mai palpitate, petrecerile și mai cu seamă bătăile. Dacă primele se împlineau la un anumit soroc, ultimele se iscau din te miri ce, stârnind curiozitatea și deliciul mahalalei. Pretexte? Multiple; gelozia ca primă cauză, “încălcări de teritoriu” de către dobitoace, certurile între copii finalizate de cei maturi, sau disputele politice, toate se constituiau în tot atâtea prilejuri de bătaie. Epilogul avea loc la secție, unde, în prezența vardistului, beligeranții se împăcau, în timp ce curioșii, turmă, separați de preferințe, nu încetau să comenteze și să argumenteze.

Distracțiile mahalagiilor erau și ele de un soi aparte. Sâmbăta și duminica tineretul mergea la baluri, ținute în săli special închiriate, duhând a motorină, gaz lampant, băătură proastă și sudoare. Erau tot atâtea prilejuri pentru fete de a face cunoștință cu băieții, de multe ori drumul început aici oprindu-se la “ofițerul țivil”. Apariția cinematografului va stârni mai târziu curiozitate și interes. Melodramele, cele mai gustate, storceau șiroaie de lacrimi, “simfioanele demoazele” de mahala. Bătrânii mai greu de urnit, mai ales după orele petrecute în cârciumă, preferau un pui de somn urmat de

nesfârșitele discuții din fața porții. Toamna era timpul mustăriilor și petrecerilor cu lăutari, zgomotoase și pline de pitoresc.

Sărbătorile erau respectate după tradiție, iar posturile erau ținute cu strictețe, mai ales de femei, credincioase și cu frică de Dumnezeu.

Întinzându-se haotic, prin construcții fără noimă, sfidând normele urbane, mahalalele vor atrage atenția edililor. Dar răfuiala va întârzia. "Periferia cu pitorescul ei rămâne deocamdată aceeași. Casele sunt tot mai mici și pereții tot mai bolnavi de scarlatină. Încolo murdărie ca într-un adevărat paradis", nota un gazetar în deceniul patru al secolului al XX-lea. Civilizația pătrunsese prea puțin în această lume plină de viață. Începând din deceniul al șaselea, dar mai seamă după anul 1958, se trece sistematic la "curățirea" mahalalelor. Brațele mecanizate sau mușchii salahorilor, năruie "genunchii cu reumatism și igrasie ai caselor" care se prăvălesc în "sângele cărămizilor și a molozului". În locul lor apar blocurile, geometrii de beton, "cartierele dormitoare", deși atât de urbane și "confortabile", smulgeau acel ceva orașelor ce le dădea atâta parfum: *mahalaua*.

BIBLIOGRAFIE

Periodice

Gazeta municipală an II (1933) – an VI (1937)

Memorii

Bacalbașa, C. "Bucureștii de altădată", editura îngrijită de Aristița și Tiberiu Avramescu, vol. I, Editura Eminescu, București, 1987, vol. II, Editura Eminescu, București, 1993, vol. III, Editura Albatros, București, 2000.

Bezviconi, G., "Călători ruși în Moldova și Muntenia", București, 1947.

Caselli, D., "Cum au fost Bucureștii odinioară", Editura Silex, București, 1999.

Ionescu Gion, G., I., "Istoria Bucureștilor", Fundația Culturală "Gheorghe Marin Speteanu" – București, 1998.

Iorga, N., "Istoria românilor prin călători", Editura îngrijită de M. Angheliescu, Editura Eminescu, București, 1981.

Lăzărescu, D., "Imaginea României prin călători", vol. I 1716-1789, Editura Sport Turism, București, 1985.

"Imaginea României prin călători", vol. II 1789-1821, Editura Sport Turism, București, 1986.

Marcu, D., "Estetica orașelor și înfrumusețarea lor din punct de vedere urbanistic", București, 1927.